

הלכות קריאת שמע סימן עמ

בדין צוואת שאר בהמה חיה ועוף שאין צריך להרחיק מהם, לא אין בהם ריח רע. (כב) *ואם יש בהם (כג) ריח רע *דינים (כד) כצוואת אדם: ה' (כה) *לצוואת חמור (י) הרבה לאחר שבא מהדרך וצוואת חתול ונמנה ובבלה מסרחת דינם כצוואת אדם. ה' וההולך בדרך, אף-על-פי שרואה צוואת בהמה כנגדו, אם אין הריח (6) בא לו אינו חושש למעוט לתלותה בשל חמור. ובסמ"ק לעיר יש אומרים שיש לחוש, לפי שרוב הבהמות המצויות שם הם חמורים: הגה במקום דשכיחי חמורים: ו' *בירושלמי אוסר לקרות כנגד מי רגלי חמור הפא מן הדרך וכנגד צוואת תרנגולים (יג) (כז) *אדמה: ז' *צוואת תרנגולים (כז) ההולכים בפני דנינה כצוואת בהמה חיה ועוף, *אבל (כה) הלול שלהם יש בו סרחון ודינו כצוואת אדם: ח' *אסור לקרות כנגד *אשפה (כט) שריחה רע: ט' *יצא ממנו ריח מלמטה, אסור בדבריתורה

באר הגולה
כ טור מירושלמי לקמן ל' וירושלמי ר' עיר' ונביא הרא"ש ורבונו יונה מ' טור כ"ש רבנו חיאל אחיו ורבו יונה ג שם ברבנו יונה ט שם ע"ש מפרשים תרגולים אדמים ויש מפרשים צוואת אדמה פ' שם בבבלי תוספות ונרא"ש והפדרי' שם צ' שם בגמרא ק"ס לפירוש רש"י ונרא"ש בתשובה כלל ד ס"א

באר היטב

דינם כצוואת אדם, לאו למימרא דצריך להרחיק ד"א ממקום שקלה הריח, אלא ר"ל דצריך להרחיק עד מקום שיקלה הריח, עמ"א: (יג) *אדמה. שקורין ענגלי"ש האן, ב"ח, ובתפ"ז פ"י של ארץ ארזים שמאכלין אותן

שרי בכל ענין: (י) הרבה. והני מסתמא ריחן רע, ולכן אפלו יודמן פסם א' שאין מריחין אסור דה"ל כצוואת אדם, מ"א: (לא) בא לו. אפלו יש להם ריח, כל שאין הריח בא לו שרי, ומ"ש בסעף ד ואם יש בהם ריח רע

באר הלכה

בסמ"ק מענין זה: * ואם יש בהם ריח רע וכו'. לא קאי על צוואת קלב וחזיר כי אם שאר בהמה חיה ועוף, בדבכלב וחזיר קים להו לחכמינו ו"ל שאין ריחם רע כל זמן שלא נמן בתוכם עורוה"כ³⁶, כן מוכח בשמ"ק שם כ"ה ע"א אמר רבא לית הלכתא וכו', עין שם: * דינים כצוואת אדם. עין במשנה ברורה מה שכתבנו דאפלו אם פסק הריח גס' כן אסור. כתבתי זה משום דכיון דהמחבר סבירא לה דדינו ממש כצוואת אדם, ויש הוא אסור בכל גונו כבסימן פ"ב, עין שם, ואס"ן לפי זה כלי"ש כצוואת חתול וכל אלו הדברים המזוהרים מסעף ה' והלכה אסור אפלו נפסק הריח אחריו, וכן כתב בספר הלכה ברורה. ומכל מקום אינו מוכר כל דף אצלי דבר זה, דאפשר לזוה קיל מצוואת ממש, וכן משמע לכאורה מלשון המחבר שכתב: צוואת חמור הרבה, משמע דצווק כשהיא עדין רכה, אבל אם נתיבש אחריו מטר אף המתחלה היתה רכה. ויש לדחות, דכונת המחבר רק למעט אם היתה מתחלה יבשה, ולא חל עליה שם צוואה כלל. אחר כך מצאתי בגני"משה בירושלמי שכתב: כשהיא עדין רכה, וצריך עיון למעשה: * צוואת חמור וכו'. עין במשנה ברורה מה שכתבנו בשם הפג"מ אברקה, וכן כתב הדרן-הסחים. אמנם לעקרא דדינא יש להפסק בזה, דיש לומר דכל עקר שקלה עליהו שם צוואה אינו רק כי אם כשיצאו מן הבהמה היו מסריחין, מה שאין כן כשמתחלה לא היה בהן ריח רע אין חל עליהו שם צוואה כלל, ואינו דומה לצוואת אדם דאסור שם בכל גונו. ומה שהקב"ה הפג"מ אברקה לזה, נראה משום דאי לא הכי מה חילוק יש להמחבר בין אלו ובין צוואת שאר בהמה חיה ועוף, הלא בכלם פסק המחבר בסעף ד דאם יש בהם ריח רע דינם כצוואת אדם, וכן כתב הפתח-השקל דהוה טעם הפג"מ אברקה. לפי מה דפסק אחריו הפג"מ אברקה בעצמו כהש"ט, דצוואת שאר בהמה חיה ועוף אינו אסור רק עד שיקלה הריח, אין אנו צריכין לכל זה, וצריך עיון: * בירושלמי אסור וכו' אדמה. עין במשנה ברורה מה שכתבנו לענין תרנגולים הגדולים ושקורין אינדילין או וואלקביש הענינו. ובדרן-הסחים משמע בזה וכן לילול של תרנגולין, דאם עבר וקרא גנזו יחזיר וקרא, ולענין הפלה יתנה, וכג"ל במשנה ברורה. ונראה לי ששעמו משום דמתלמידי רבנו יונה ונרא"ש משמע דלא פסיקא להו צוון לא אף בלול בלי"ף דדינו כצוואת אדם, לכן דעתו דלענין הפלה צריך לזהות ולכתלה בדין צוון האדם להחמיר, דהוא ספקא דאורייתא, לכן כתב המחבר דדינו כצוואת אדם: * אבל הלול שלהם יש בו סרחון ודינו כצוואת אדם. וכתב אדם לענין דיר של בהמה, ובספר קצור שלחן ערוך כתב דלא נתיירין לה דבריו וגם הפוסקים לא החזירוהו, ומלול של תרנגולין לי' חלק; ורוצה לומר, משום דבמה הסרחון הוא מאוס גס'ן, כמו שכתבנו הרא"ש והשו"ב, ימי אמר דגם דבר של בהמה שיש סכר וז' ואין להביא ראיה למקצור שלחן ערוך מפה דנקמא לן ביה"ד דיעה סימן רפ"ו דרפת בקר חוב במונה אף דבית-הכסא קומא לן שם דפסוורה, אלמא דלא נחשבת כבית-הכסא, לולין ויכוחו דחובים, ועל-כרחם תשעם, דאף דלענין בריה בריה לברך שם כמו בבית-הכסא, מכל מקום לענין במונה איננה בכלל שאין צויה לדיבת כבוד ודיקה פטור משום זה, עין שם ותייב ח"א כלל ט"ו דין י"ב ונשאר בזה בצי"ע. וכן

משנה ברורה

ד (כב) ואם יש בהם וכו'. ורצה לומר, אם ידעין שיש בהם ריח רע, (כג) אבל מסתמא אין צריך לבדק בזה, דמסתמא אין בהם ריח רע: (כג) ריח רע. הינו (כד) כל שדרך בני-אדם להצטער מאותו הריח³⁷, כתב החי"א: דבר ששקעו ריח רע גזון עטרן³⁸ וכדומה, מטר, ולא נקרא צוואת אדם: אלא מה שנסרח מחמת עפוש³⁹, וכן כתב בספר מנחת שמואל: (כד) כצוואת אדם. ורצה לומר, ובעינין (כס) הרחקה ד' אמות ממקום שקלה הריח מלאחריו, ומלפניו כמלא עינו, ואפשר אפלו אם פסק הריח אחריו, מכל מקום כבר חלה עליהו שם צוואה ואסור כמו כצוואת אדם. וכתב אברקה חולק על כל זה ופסק, דהס"ס צוואת בהמה חיה ועוף, לבד מאלו הדיועים שריחן רע מהו וכדלקמן, (כו) אפלו אם יש בהם ריח רע בעת הציצאה, אין הריח רע חזק בלי"ף ונרבו לפסק, על-כן אין דינם כצוואת ואין צריך להרחיק אלא עד מקום שיקלה הריח, וכן פסק בספר מגן-אבירים. ובדרן-הסחים סובר דהוא ספקא דדינא, על-כן בן בקריאת שמע אם קרא בתוך ד' אמות חזרו וקרא, ובתפלה יחזור ויתפלל, ויתנה אם יצא שתהא לנרבה, עין שם. ולי נראה דאין להחמיר כלל לענין הפלה, דהרבה אחרונים סוברים כהפג"מ אברקה: ה' (כה) צוואת חמור וכו'. והני מסתמא ריחן רע⁴⁰, ולכן אפלו אם יודמן פסם אחר שאין מריחין אסור, דהוי לה כצוואת אדם, כן כתב הפג"מ אברקה, ועין בבאר הלכה: ו' (כו) אדמה. מלשונו משמע שרוצה לומר, שלפי שהיא אדמה היא מסרחת מאד. והאחרונים כתבו, שהתרנגולים אדמים⁴¹ הוא מה שקורין ענגלי"ש האן [אינדילין], כי צוואתן מסרחת מאד, ומהנכון שלא להחזיק אותם בבית שלומדים ומכרכים שם, ובפרט בבית תלמידי-חכם, כי אי אפשר לו בלא תהורו תורה [מספר מנחת-שמואל בהלכה ברורה]: ז' (כז) ההולכים בפניה. ואפלו אם עקר יחיתן מחמשת מיני דגן גס'ן (ט) יש להקל, כל זמן שלא ידעין שצוואתם מסרחת. והעופות הדיועים על ביצתם, ידוע שאין צוואתן מסרחת מאד, על-כן פטוט דינאן אף כצוואת אדם וכנ"ל: (כח) הלול שלהם. הוא כגון קטן העשוי לאמין ותרגולין, (כט) ומפני שרובה בו צוואה יש בו סרחון והוא מאוס, על-כן דינו כצוואת אדם. וכתב החי"א אדם, דהוא הדין דיר של בהמה גס'ן אסור משעם זה, ועין בבאר הלכה מה שכתבנו בזה: ח' (כט) שריחה רע. ודינה לכל דבר

תרגום: 1 תרנגול-הודו.
(כד) כצוואת אדם: (כס) בטור אכל הענינים המזוהרים פה בשלחן-ערוך מסעף ה' והלכה: (כז) תלמידי רבנו יונה ולבוש: (כז) פרי-מגדים, דלא כפרי תושב: (כט) הרא"ש: (כז) כצוואת אדם: (כס) בטור אכל הענינים המזוהרים פה בשלחן-ערוך מסעף ה' והלכה: (כז) תלמידי רבנו יונה ולבוש: (כז) פרי-מגדים, דלא כפרי תושב: (כט) הרא"ש:

עד שִׁיכְלָה הַרְיִית. וְאִם יָצָא מִחֲבֵרוֹ (ב) מִמֶּר בְּדִבְרֵי-תוֹרָה, מִשּׁוּם דָּאֵי אֶפְשָׁר, שֶׁהַתְּלַמִּידִים קָצְתָם גּוֹרְסִים וְקָצְתָם יְשָׁנִים וּמִפִּיחֵים בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה. יֵאָבֵל (לא) לְקִרּוֹת קְרִיאַת שְׁמַע (יא) (לב) אֲסוּר עַד שִׁיכְלָה הַרְיִית:

פ מי שאינו יכול להשמר מהפיח, ובו סעיף אחד:

א מי (א) שְׁבָרִי לוֹ (ב) שְׁאִינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד עַל עֲצֻמוֹ (ב) מִלְּהַפִּיחַ עַד שִׁיגְמֹר קְרִיאַת שְׁמַע וְהַתְּפִלָּה, *מוֹטָב שִׁיעָבֹר (ג) זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וְהַתְּפִלָּה וְלֹא יִתְפַּלֵּל מִמָּה שִׁיִּתְפַּלֵּל בְּלֹא גּוֹף נָקִי, וְאִם עָבַר זְמַן תְּפִלָּה, אָנוּס הוּא וּמִתְפַּלֵּל מִנְחָה שְׁתִּימִים. וְאִם יִרְאָה לוֹ שִׁיכּוֹל לַעֲמֹד עַל עֲצֻמוֹ בְּשַׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע, יִנִּיחַ תְּפִלִּין בֵּין 'אַהֲבָה' (ג) לְקְרִיאַת שְׁמַע: הַגַּה (ד) וּמִכַּרְךָ עֲלֵיהֶם (טו):

א תשובת הרא"ש פלל ד סימן א

באר היטב

עד שִׁיכְלָה הַרְיִית וְחֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל אִם לֹא שָׁהָה כְּדִי לְגַמֵּר אֶת פְּלֵה, פּוֹרֵחַ. וְעַל-סִי עַ"ח ס"ב ב' מ"ש"ש לַעֲנֹן מִיִּרְגָלִים וְעַנְן בְּחִשּׁוֹבֵת רַמ"א ס"י צח וְכִס' אֲלֵהוּ רַבָּה מֵהַשְׁקָשָׁה עֲלִיוֹ: (3) לַק"ש. אָבֵל טְלִית יוֹכֵל לִלְבֹּשׁ וּלְכַרְךָ קִדְּם שִׁתְּחִיל, דְּהָא מִתַּר לְכַסּוֹ לְבַח"כ עַם צִיצִית, ט"ו דְּלֹא קָבַח ע"ש:

שְׁעוּרִין, עמ"א: (יג) אֲסוּר. דְּאֶפְשָׁר לְצַאת לְחוּץ וּלְקַרְא, עמ"א: (ה) מִלְּהַפִּיחַ וְכו'. כִּל נֵה דוֹקָא כְּשֶׁאֲרַע לוֹ מִקְרָה זֶה בְּלִית הַטוֹר בְּשִׁבּוּל שׁוּם מֵאֲכָל שְׁהִיק לוֹ וְכִיּוֹצֵא בִּאֲשֵׁן שְׁלֵעָרְב בְּנֹדָא יוֹכֵל לְהַתְּפַלֵּל בְּגוֹף נָקִי, אָבֵל אִם לֹא לוֹ חֲלִי שֶׁמְחַמְתּוֹ מִכַּרְח לְהַפִּיחַ בְּכָל שְׁעָה, יִתְפַּלֵּל, וְכִשְׁבּוּאוֹ לוֹ הַתְּפִלָּה יִשְׁתַּק וְיִמְחִין

באור הלכה

בְּדוֹקָה מְצוּאָה; וְאִף דְּבִצּוּאָה קָמָא לֹן סִימָן פּכ דְּאֲסוּרָה עַד שֶׁתְּהֵא נִפְרַכְתָּ דְּאוֹ חֲשִׁיבָה כְּפַעֲרָא בְּעֵלְמָא, שְׁאִנִּי הֵבֵא דְּאֶפְשָׁה הֵלֵא הִיא עֶפֶר מִעֲקָרָה, וְרַב אֲסוּרָה וְחֲשִׁיבָה כְּצוּאָה מִשְׁעֵם הַרְיִית, וּמִיּוֹלָא כְּשֶׁמְסַפֵּק הַרְיִית חוֹזְרֵת לְהִיּוֹת עֶפֶר, כִּן נִרְאָה לְעִנְיַת דְּעִמָּה:

* מוֹטָב שִׁיעָבֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וְהַתְּפִלָּה. עֵין בְּמִשְׁנֵה בְּרוּרָה הַשְּׁעֵם כִּי גִנְאִי הוּא וְכו', לַקְטָתִי נֵה מְדַבֵּר עֲבוּדֵת-הַיּוֹם, וְלַעֲוִיל בְּסִימָן לַח סִעִיף ב' בְּבִאור הַגְּר"א מִשְׁמַע דְּהַשְׁלַחַן עִירוֹף עַקֵּר הוּא דְּקְרִיאַת שְׁמַע וְהַתְּפִלָּה צְרִיכִין לְהִיּוֹת בְּתַפְלִין, וְכֵאֵן אִי אֶפְשָׁר תְּפִלִּין, עֵין ש"ס. וְלִפִּי זֶה בְּתַפְלֵת הַמְּנַחָה שְׁבָלֹא הֵכִי אִין אֲנִי מְנִיחִין תְּפִלִּין, וְכֵן בְּקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עֲרֵבִית וְהַתְּפִלָּה, אִף שְׁאִין יוֹכֵל לְשַׁמֵּר עֲצֻמוֹ מִלְּהַפִּיחַ אֶף-עַל-פִּירְכֵּן; יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְיִתְפַּלֵּל בְּזַמְנָה, וְיִכְשִׁיפֵר לְהַפִּיחַ יִסְפֵּק עַד שִׁיכְלָה הַרְיִית. אִף לְדַבְרֵי פִלְם יִקְשֵׁה טַעַם הַשְׁלַחַן עִירוֹף, דְּלִדְבָרֵי עֲבוּדֵת-הַיּוֹם קָשָׁה: וְכִי מִפְּנֵי חֲשָׁא דְּהַפְּחָה יְכַסֵּל לְגַמְרֵי אֶת הַמְּצוּנָה, הֵלֵא אָנוּס הוּא בְּזוּה, יִתְפַּלֵּל, וְיִכְשִׁיפֵר לוֹ הַגֵּנֶס; יִסְמִיךְ בְּאִמְצַע עַד שִׁיכְלָה הַרְיִית, וְכֵאֵן שֶׁהִקְשָׁה בְּאֵמֶת הַמְּגוֹן-גְּבוּרִים; וְכֵן לְטַעַם הַגְּר"א גַּם-כֵּן קָשָׁה: וְכִי מִפְּנֵי שְׁלֹא יוֹכֵל לְקַבֵּץ קְרִיאַת שְׁמַע וְהַתְּפִלָּה בְּכַסֵּל עַל-יְדֵי-זֶה לְגַמְרֵי הַקְּרִיאַת-שְׁמַע וְהַתְּפִלָּה, וְהֵלֵא הַלְבוּשׁ הַרְחִיב לֵנוּ הַדְּבַר בְּזוּה בְּסִימָן נַח וּפְשוּט לוֹ כְּבִיעֻתָא בְּכוּתָא, דְּבַקְמָוּם שֶׁהָאֵם אָנוּס וְלֹא יוֹכֵל לְקַבֵּץ מְצוּת תְּפִלִּין לֹא יְכַסֵּל בְּשִׁבּוּל זֶה קְרִיאַת שְׁמַע וְהַתְּפִלָּה בְּזַמְנָה, עֵין ש"ס. וּפְשוּט לִי דְּמִשּׁוּם זֶה רַבֵּן הַגְּר"א בְּסִימָן זֶה "אִינוֹ נִרְאָה כֵן לְהִלְכָה", אִף לְכָלִי עֲלֵמָא אִין הֵרִין הֵנָּה הַשְׁלַחַן עִירוֹף אֲמַר אֵלָא אִם וְדָאִי יִפִּיחַ בְּאִמְצַע, אָבֵל מִחֲשָׁא דְּשִׁמְךָ יִפִּיחַ בְּנֹדָא אִין נִכּוֹן לְכַסֵּל בְּשִׁבּוּל זֶה אֶפְלוֹ תְּפִלָּה בְּצַבּוּר¹⁴, וְיֵשׁ לְהָאֵם לְכַחֲלָתָהּ רַק לְבַרְךָ אֶת עֲצֻמוֹ, וְיוֹתֵר אִין עֲלִיו חַיִּיב כָּלל:

משנה ברורה

(כט) כְּצוּאָת אֲדָם, וְעַל-כֵּן צְרִיף לְהַרְחִיק מִלְּפָנֶיהָ כְּמֵלֵא עֵינָיו, וְאֶפְלוֹ (ל) אִם יָדוּעַ לוֹ שְׁאִין כֵּה צוּאָה וּמִיִּרְגָלִים, וְהוּא (לא) מִן הַתּוֹרָה. זֶה הַכָּלל: כִּל רִיחַ רַע הֵבֵא מִדְּבַר הַמְּסֻרִיחַ כִּיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ שֶׁנִּתְפָּרְשׁוּ שִׁישׁ לוֹ עַקֵּר, מְרַחֲקִין מִמֶּנָּה כְּדִין צוּאָת אֲדָם, דְּבִכְלָל "וְהִנֵּה מִחֲנִיכְךָ קְרוֹשׁ" הֵם, כְּלוֹמֵר, שְׁאִם מְגִיעַ אֵלָיו הַרְיִית רַע אִין מִתְּנַהֵר קְדוּשָׁה וְאֲסוּר לְקִרּוֹת [לבוש]: ט (ה) מִתַּר בְּדִבְרֵי-תוֹרָה. מִשּׁוּם (לג) דְּרִיחַ רַע שְׁאִין לוֹ עַקֵּר הוּא אֲסוּר רַק מִדְּרַבְּנָן, לְכַף לֹא נִגְרוּ בְּזוּה, מִפְּנֵי בְּטוּל תּוֹרָה³⁹, וְעַנְן מְגוֹן-אַבְרָהָם⁴⁰: (לא) לְקִרּוֹת קְרִיאַת שְׁמַע. או (לג) לְכַרְךָ שׁוּם בְּרַכְיָה⁴¹: (לב) אֲסוּר עַד וְכו'. דְּאֶפְשָׁר לְצַאת לְחוּץ וּלְקַרְוֹת. וְכַתּוּב הָאֵלֶּיָה רַבָּה, דָּאִם הוּא רוּצָה יוֹכֵל לְהַרְחִיק לְמִקּוּם שְׁלֹא נִשְׁמַע שֶׁם הַרְיִית נְדִי, וְאִין צְרִיף ד' אַמּוּתָה⁴²: **א (א) שְׁבָרִי לוֹ.** לְאֶפְשָׁקִי אִם אִינוֹ בְּרִי לוֹ, וְהוּא מִשְׁהָה עֲצֻמוֹ מִחֲשָׁא דְּשִׁמְךָ יְבֹא לְהַפִּיחַ בְּאִמְצַע, שְׁלֹא כְּדִין הוּא עוֹשֶׂה: **(ב) שְׁאִינוֹ יוֹכֵל וְכו'.** רוּצָה לוֹמֵר, אֶפְלוֹ אִם לֹא יֵאֵמֵר רַב קְרִיאַת שְׁמַע וְהַתְּפִלָּה לְבַד גַּם-כֵּן לֹא יוֹכֵל לְהַעֲצִיר עֲצֻמוֹ מִלְּהַפִּיחַ בְּאִמְצַע⁴³, דָּאִי לֹא הֵכִי יוֹתֵר טוֹב לְעִשׂוֹת כִּף מִלְּכַסֵּל לְגַמְרֵי תְּפִלָּת שְׁמוּנָה עֶשְׂרֵה: (ג) זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע. הַאֲחֻזִּים (ה) הַסְּפִימוֹ דְּאִין לוֹ לְעַבֵּר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁהוּא דְּאוֹרְחָתָא מִשּׁוּם זֶה, וְגַם (3) בְּתוֹשֻׁבַת הַרְ"א שֶׁמִּמֶּנָּה מְקוֹר הַדִּין לֹא נִכְרַח שֶׁם קְרִיאַת שְׁמַע, וּבְמִגְוֹן-גְּבוּרִים כְּתוּב

דְּהוּא רַב שְׁגָרָא דְּלִשְׁנָא, וְרָאִיה: דְּבִסִּימָן לַח סִעִיף ב' אִיתָא גַּם-כֵּן זֶה הַדִּין וְלֹא נִכְרַח שֶׁם רַב תְּפִלָּה לְבִדְהָ, וְגַם כָּאֵן סִיִּם רַב בְּתַפְלָה לְבִדְהָ, וְכִנְנַת הַשְׁלַחַן עִירוֹף רַק לוֹמֵר דְּעַל-יְדֵי-זֶה יִשְׁנָה הַנְּהַגְתּוֹ שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּמִיד קְרִיאַת שְׁמַע וְהַתְּפִלָּה בְּזַמְנָה, אֵלָא יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע לְבִדְהָ (ג) עַם בְּרִכוּתֶיהָ וְלֹא יִתְפַּלֵּל, כִּי בְּתַפְלָה הוּא עוֹמֵד לְפָנֵי הַמְּלָךְ⁴⁴, וְגִנְאִי גְדוּל הוּא לְהַפִּיחַ אֹז, אָבֵל קְרִיאַת שְׁמַע אִינוֹ כְּמַדְבַּר עַם הַמְּלָךְ, אֵלָא שְׁמַקְמֵם בְּזוּה כְּצוּן הַשֶּׁם הַחֲבָרָף. וְאִף שִׁיִּקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלִי תְּפִלִּין, שֶׁהַתְּפִלִּין צְרִיכִין גּוֹף גָּבִי⁴⁵, לֹא יִמְחִין וְיַעֲבֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע כְּדִי לְקִרּוֹתָהּ בְּתַפְלִין⁴⁶, אֵלָא מִתִּי שִׁיּוּכֵל לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין בְּיוֹם יִנְחָס⁴⁷: (ד) וּמִכַּרְךָ עֲלֵיהֶם. וְחַכֵּף אַחַר קְרִיאַת שְׁמַע יִחַלְצֵנּוּ⁴⁸, (ד) אָבֵל הַטְּלִית יוֹכֵל לִלְבֹּשׁוֹ וּלְכַרְךָ עֲלִיו קִדְּם שִׁתְּחִיל בְּהַבְּרִכוּת, וְגַם יוֹכֵל לְלָבֹשׁ כֵּל הַיּוֹם, שְׁאִין צְרִיף גּוֹף נָקִי לְצִיצִית. וּמִיּוּהָ, (ה) אִם לֹא הִנִּיחַ הַטְּלִית מִקְדָּם וְכֵן לֹא בֵּין "אַהֲבָה" לְקְרִיאַת שְׁמַע, יוֹכֵל לְהִנִּיחַ בְּלֹא בְּרַכְיָה⁴⁹, דְּלִבִּישָׁה לֹא הֵרִי הַפִּסְקָא. וְכֵן זֶה (ו) כְּשֶׁאֲרַע לוֹ מִקְרָה זֶה בְּשִׁבּוּל שׁוּם מֵאֲכָל שְׁהִיק לוֹ וְכִיּוֹצֵא בְּנֹדָא יוֹכֵל לְהַתְּפַלֵּל בְּגוֹף נָקִי; אָבֵל מִי שְׁנָגִיל בְּכַף, שִׁישׁ לוֹ חֲלִי שֶׁמְחַמְתּוֹ מִכַּרְח לְהַפִּיחַ בְּכָל שְׁעָה, וְאִי לֹא יִתְפַּלֵּל נִפְטָר מִן הַתְּפִלָּה לְעוֹלָם, מִתַּר לוֹ לְהַתְּפַלֵּל בְּלֹא גּוֹף נָקִי, דְּלֹא אִתִּי אֲסוּר הַפְּחָה שֶׁהוּא רִיחַ רַע שְׁאִין לוֹ עַקֵּר, דְּהוּא רַב אֲסוּר דְּרַבְּנָן, וְדַחֲמִי לְקְרִיאַת שְׁמַע דְּאוֹרְחָתָא אוֹ לְתַפְלָה שֶׁהוּא מְצוּנָה דְּרַבִּים, לְכֵן יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְיִתְפַּלֵּל [רמ"א בְּתוֹשֻׁבָה ס' צ"ח]. וְהַפְּרִי חֲדָשׁ כְּתוּב גַּם-כֵּן כְּבָה, אֵלָא (ו) הַדּוּסִיף, דְּכַשִּׁיעִי עַד הַפְּחָה יִסְפִּיק עַד שִׁיכְלָה הַרְיִית⁵⁰, כְּמוֹ בְּרִיחַ רַע שְׁאִין לוֹ עַקֵּר דְּפוֹסֵק, וְיִחָזֵר וְיִתְפַּלֵּל. וְהַפְּרִי-מְגִידִים נִסְתַּמַּק עוֹד, דְּאֶפְשָׁר דְּשַׁרְי לוֹ כְּבִהָאִי גְּוָנָא לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין גַּם-כֵּן⁵¹, דְּהֵדִיאִף יַעֲקֹר לְעוֹלָם מְצוּת עֶשֶׂה דְּאוֹרְחָתָא תְּפִלִּין, עֵין ש"ס. וְנִרְאָה לִי דְּכִנְנַת הַפְּרִי-מְגִידִים רַב הַנְּהַנְחָה עַל אִיוֹר נְרָעִים, וְרַב כְּדִי לְקַבֵּץ הַמְּצוּת-עֶשֶׂה, דְּיוֹתֵר מִזֶּה בְּנֹדָא אֲסוּר, וְאִם אִין יוֹכֵל לְהַעֲצִיר עֲצֻמוֹ מִלְּהַפִּיחַ עַד כְּדִי שִׁנִּיתִי הַשְׁלִיכֵד וְהַשְׁלִי-רֵאשׁ, יִנְיָחֵם (ט) אַחַד אַחַד⁵², וְלַעֲנֵן בְּרַכְיָה, נִרְאָה לִי (ט) דְּלֹא יִכְרַף עֲלֵיהֶם. כְּתוּב רַמ"א בְּתוֹשֻׁבָה סִימָן צ"ח: (י) מִי שִׁישׁ לוֹ חֲלִי שֶׁמְחַמְטָף תְּמִיד מִיִּרְגָלִים לְאָנְסוֹ⁵³, וְאִם-כֵּן לֹא יוֹכֵל לְהַתְּפַלֵּל לְעוֹלָם, יִתְפַּלֵּל, וְדוֹקָא שְׁלֹא הַצְרֵךְ לְטַפְּטֵף בְּשַׁעַת שִׁתְּחִיל לְהַתְּפַלֵּל, וְאֶף-עַל-פִּי שִׁיּוּדַע שֶׁבְּתוֹךְ תְּפִלָּתוֹ יַצְרֵף לְטַפְּטֵף וְכו', עֵין ש"ס:

שער הציון

(כט) מִשּׁוּר פְּרִי-מְגִידִים: (ל) פְּרִי-מְגִידִים: (לא) פְּרִי-מְגִידִים: (לב) שֶׁם בְּהַרְמָוִן: (לג) מִהֲאֵלֶיָה רַבָּה וְהַעֲבוּדֵת-הַיּוֹם וְכִיּוֹר הַגְּר"א וּמְגוֹן גְּבוּרִים, וְאִף לַעֲנֵן תְּפִלָּה מִשְׁמַע מְדַבְּרֵי הַגְּר"א שְׁאִין מִסְפִּים עִם הַשְׁלַחַן עִירוֹף לְהִלְכָה שִׁכְסֵל עַל-יְדֵי-זֶה לְגַמְרֵי הַמְּצוּת תְּפִלָּה, וְנִכְיָאוּ הַמְּגוֹן-גְּבוּרִים ע"ש: (3) בְּחֻדוּשֵׁי ר' עֲזַרְיָה אִיגֵר תְּמָה גַּם-כֵּן עַל הַשְׁלַחַן עִירוֹף בְּזוּה ע"ש: (ג) עֲבוּדֵת-הַיּוֹם: (ד) ט"ו: (ה) פְּרִי-מְגִידִים: (ו) פְּרִי חֲדָשׁ, וְעַנְן בְּאֵלֶיָה רַבָּה: (ז) וְכַסְפֵּי מִאֲמִירָתוֹ וְכַסְפֵּי מְגוֹן-גְּבוּרִים כְּתוּב דְּכִנְנַת הַרְמ"א גַּם-כֵּן כְּבָה, וְלֹא כְּדִמְשַׁמַּע לְכֹאֲוָרָה כְּפִרְיֵי-מְגִידִים: (ח) כִּי אִין מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה: (ט) כִּי פְּשִׁיטוֹת הַתְּמָרָא כְּשֶׁבֶת מִי"ט מִשְׁמַע דְּפִטוֹר אִישׁ כּוֹה מִתְּפִלִּין: (י) הוֹבָא בְּמִגְוֹן-אַבְרָהָם סִימָן ע"ח:

הִלְבוּת קְרִיאַת שְׁמַע סִימָן עַם פ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ל]

לְקַ"א לָא גְזַרוּ בְּזוּה, מִפְּנֵי בְטוּל תּוֹרָה⁽³⁹⁾, וְעִינָן מְגַנְי אֲבָרְהָם⁽⁴⁰⁾.

דוּשְׁנִיצְרָא, עַמֵּי שַׁח הֵעִי (כג) שְׂדֵי בַכְךָ, וּמוֹתֵר לּוּ לְקִרְוֵא שְׁמַע וּלְהַתְּפַלֵּל.

3) ולענין האם יש לצום כשהפיח בשעה שהוא לבוש בתפילין, כתב הא"א (בוטשאטש, סי' לח ס"ב) שנכון להתענות, מפני שהוא חמור יותר ממי שנפלו לו תפיליו [שכתב בזה המשנ"ב לעיל (סי' מ ס"ק ג) שנוהגים להתענות]. ולמעשה הורה הגר"ח קניבסקי (מאיר עוז סי' לח ס"ב אות ד) שלא נהגו לצום.

4) ובטעם הדבר, כתב לעיל (סי' מו ס"ק לג) שתפילין וקריאת שמע הן שתי מצוות, ואין מעכבות זו את זו, וכיון שהוא אנוס אינו יכול להניח תפילין, אינו נחשב למעיד עדות שקר, ואפילו איסור אין בכך.

5) וכיון שלא יתפלל שחרית, כתב השו"ע שיש לו להשלים תפילה זו במנחה. ולגבי מי שלא התפלל שחרית ומתפלל שתי תפילות במנחה, כתב בספרו מחנה ישראל (פ"ו ס"ג) שראוי ונכון להתפלל תפילות אלו עם תפילין, כיון שלא זכה להתפלל שחרית עם תפילין.

[משנ"ב ס"ק ד]

וְתַכְרֵךְ אַחֲרֵי קְרִיאַת שְׁמַע וְחֻלְצָנָן⁽⁶⁾ וְכוּ', וְכוּל לְהַנִּיחַ בְּלֵא בְרַכָּה⁽⁷⁾ וְכוּ', וְפָסִיק עַד שְׂיִכְלָה הַרְיֵחָ⁽⁸⁾ וְכוּ', בְּכַהֲא אֶנְאָא לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין אֶסְבְּנָן⁽⁹⁾.

6) ומבואר כדעת הרמ"א שמברך על התפילין בין 'אהבה רבה' ל'קריאת שמע', כיון שבין הפרקים מותר להפסיק לברכת תפילין. וכבר ביאר בביה"ל לעיל (סי' נד ס"ג ד"ה בין) שדברי הרמ"א שם (ס"ג) שבין קדיש לברכו לא יפסיק בשום דבר אף שהוא בין הפרקים, הם רק לשיטת היש אומרים לעיל (סי' סו ס"ב) שאין מברכים על תפילין בין הפרקים.

7) בטעם החילוק בין תפילין שכתב כדעת הרמ"א שמברך עליהן בין הפרקים לבין טלית שלא מברך עליה, כתב לעיל (סי' סו ס"ק טז) שצניצת אינה חובת גברא ויכול לקרוא קריאת שמע בלעדיה, ועל כן ברכתה נחשבת להפסק, אבל תפילין הן חובת גברא, וכן שבלי תפילין הוא נחשב למעיד עדות שקר, ועל כן אין ברכתן הפסק.

אמנם לענין מי שיושב בבית הכנסת ומתבייש לישב בלי טלית, כתב לעיל (שם) שלכל הדעות יכול ללוש ולברך בבין הפרקים.

8) ואם הפסיק ושהה כדי לגמור את כולה, כתב לקמן (סי' קג ס"ק ח) שחוזר לראש. וכשצריך להפיה, כתב השו"ע שם (ס"ב) שילך לאחוריו ארבע אמות ויאמר 'רבון העולמים' וכו', אך אם הוא בציבור ומתבייש לעשות כן, אין צריך להרחיק וגם לא לומר 'הרבון' וכו', וכתב המשנ"ב שם (ס"ק ט) שטוב שיהרהר בליבו.

9) ואם הוא מניח תפילין ואינו יכול להעמיד את עצמו מלהפיה, כתב לקמן (סי' קג ס"ק ג) שיזיז את התפילין ממקומן, משום שאסור להפיה בתפילין.

ולענין מי שקשה לו להימנע מלהפיה ולכן אינו יכול להתפלל בלא הפחה מועטת שאינה גורמת ריח רע שאסור על העומדים לידו להתפלל, ובושה גדולה היא להתפלל בציבור בלא תפילין, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' יג) שמשום כבוד הבריות מותר לו ללוש תפילין ולהזיז קצת את התפילין שלא יהיו מנוחות על מקומן, ולא יהדקן, ובשעת קריאת שמע ותפילה ילבשן כראוי.

[משנ"ב שם]

וְאִם אֵינָן יָכוֹל לְהַעֲצִיר עֲצֻמוֹ מִלְּהַפִּיחַ עַד כְּדֵי שְׂנִיחַ הַשֶּׁלֶךְ וְהַשֶּׁלֶךְ-רֵאשִׁי, יְנִיחֵם אֶתְד אֶתְד אֶתְד⁽¹⁰⁾.

10) ומי שיועד שלא יוכל לעצור את עצמו מלהפיה אלא רק בכדי שיספיק לחלוץ את השל ראש, כתב לעיל (סי' לח ס"ק ט) בשם המשך בימלואים עמוד 22

39) ומכיון שבריה היוצא מאחר לא גזרו, הסתפק בשו"ת מהרי"ל דיסקין (ק"א סי' ה אות ד) שיתכן שבשלשה אנשים שכולם הפיחו יהיה מותר לכולם ללמוד, כיון שהריח הרע שלו מתבטל ברוב ריחות משני האנשים האחרים, ומדבריו אלו דייק בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' ט) שודאי שיכול לבטל ריח רע על ידי בושם שמריח טוב.

40) ושם (ס"ק טו) כתב שביצא הריח מחבירו אסור לקרוא שמע כיון שיכול לצאת לחוץ ולקרוא שם, ולפי טעם זה יתכן שגם הלומד יחידי צריך לצאת החוצה ושם ימשיך בלימודו, אך יתכן שכיון שלא גזרו רבנן אין צריך לצאת. אבל הלבוש (ס"ט) כתב שהטעם הוא שרק בקריאת שמע החמירו, משום שהוא שבה גדול ביותר לה' יתברך, ולכן אסור עד שיכלה הריח.

[משנ"ב ס"ק לא]

או לְבָרְךָ שֵׁם בְּרַכָּה⁽⁴¹⁾.

41) וראה מה שכתב השו"ע לקמן (סי' קג ס"א) לגבי איסור הפחה בתפילה. ואם הויד וקרא או התפלל במקום שיש בו ריח רע של הפחה, הורה הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה עז) שיתכן וצריך לחזור ולקרוא קריאת שמע בברכותיה ולהתפלל. וכן לענין מי שידע שיש שם מי רגלים ועבר וקרא או התפלל, כתב המשנ"ב לעיל (סי' עז ס"ק לג) שכיון שודאי עבר על איסור דרבנן צריך לחזור ולקרוא ולהתפלל. אמנם בביה"ל לקמן (סי' פג ס"ה ד"ה וכל מי שקורא) הביא מחלוקת האחרונים בדיון זה.

[משנ"ב ס"ק לב]

וְאֵינָן צְרִיךְ ד' אַמּוֹת⁽⁴²⁾.

42) ואם הפיח והפסיק בתפילתו עד שיכלה הריח בשיעור שהיה בכדי לגמור את כולה, כתב לקמן (סי' קג ס"ק ח) שחוזר לראש, אבל אין מצרפים לכך את הזמן שהלך לאחוריו וחזר ואת אמירת ה'רבון' וכו', ואם לא היה בכדי לגמור את כולה, חוזר למקום שפסק. ואם הפיח כמה פעמים שלא ברציפות, כתב לעיל (סי' סה ס"ק ד) לענין שהה כדי לגמור את כולה מחמת אונס, שאין השהיות מצטרפות, וחוזר כל פעם רק למקום שפסק.

ושי"ץ שהפיח באמצע חזרת השי"ץ, דעת הגרש"ז אויערברך (הליכות שלמה תפלה פ"ח ארחות הלכה הע' 110) שמשום כבוד הבריות אינו צריך להפסיק ולהמתין עד שיכלה הריח.

סִימָן פ

מִי שְׂאִינוּ יָכוֹל לְהַשְׁמֵר מִהַפִּיחַ

[משנ"ב ס"ק ב]

לֵא יִכְלֵ לְהַעֲצִיר עֲצֻמוֹ מִלְּהַפִּיחַ בְּאֶמְצָעוֹ.

1) ולענין איסור 'בל תשקצו' במשהה מלהפיה, כתב לקמן (סי' קג ס"ק ג) שאין לחשוש, שאין איסור אלא כשמושהה עצמו לקטנים או לגדולים.

[משנ"ב ס"ק ג]

כִּי בְּתַפְלָה הוּא עוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ⁽²⁾ וְכוּ', שֶׁהַתְּפִלִּין צְרִיכִין גּוּף נְקִי⁽³⁾ וְכוּ', כְּדֵי לְקַרְוֵתָהּ בְּתַפְלִין⁽⁴⁾ וְכוּ', שְׂיִכְלֵל לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין בַּיּוֹם יְנִיחֵם⁽⁵⁾.
2) ולגבי מי שמרגיש שהוא עשוי להפיה כל שעה אך יכול להתגבר ולהעמיד את עצמו שלא להפיה, כתב בספר נחלת אליהו (לגר"א

מילואים

הלכות קריאת שמע סימן עט פ

המשך מעמוד 226

הע' מ) שאם השקית והצינור עשויים מגומי צריך לכסותם, אבל אם הם עשויים מפלסטיק דעתו (שם הע' מא) שמן הדין אין צריך לכסותם. והגר"ח פיינברג (תפילה כהלכתה פ"ב הע' ג) כתב, שלשקית העשויה מנילון יש דין עבית וצריך לכסותה, ומ"מ לגבי הצינור המוליך אליה אין להקפיד שיהיה מכוסה, כיון שאין המי רגלים עומדים בו. (12) ועל ידי בגד זה, הורה הגר"ח קניבסקי (נקיות וכבוד בתפלה תשובה עז) שמותר לו גם ללמוד ולברך.

[משנ"ב שם]

והבגדים העליונים יהיו נקיים⁽¹³⁾.

(13) ואם התלכלך הבגד העליון, כתב לעיל (סי' עח ס"ק ג) שבקריאת שמע ושאר דברים שבקדושה צריך להחליפו או לכסותו, אבל מי שהוא באמצע תפילתו לא גזרו בו שיפסיק.

[ביה"ל ד"ה מוטב]

אבל מן השא דשפא יפיה בנדאי אין נכון לבטל בשביל זה אפלו תפלה בצבור⁽¹⁴⁾.

(14) ולענין מי שעומד בין גאולה לתפילה וספק לו אם יוכל להעמיד את עצמו מלהפח, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' כב) שישמוך גאולה לתפילה ויתפלל, שכשם שאין להפסיד זמן תפילה מחמת ספק זה, כך אין להפסיק משום כך בין גאולה לתפילה.

המג"א שאף על פי כן מותר לכתחילה להניח את שניהן. ובטעם הדבר כתב המחצה"ש (ס"ק ב), שעיך הקפידא היא בתפילין של ראש משום שיש בהן שי"ן, מה שאין כן לענין הדל"ת והי"וד שברצועות, שאינן נחשבות כאותיות, ועוד, משום שאת התפילין של יד יכול לכסות בשעה שמפוח, וכתב המשנ"ב (שם) שהפמ"ג מפקפק בדין זה.

[משנ"ב שם]

מי שיש לו חלי שפמ"ג תמיד מיינגלים לאנסו⁽¹¹⁾ וכו', יש להתיר לעשות לו בגד סביב אברו⁽¹²⁾.

(11) ולענין חולה שחיברו לו צינור שדרכו נוטפים המי רגלים לתוך שקית [קטטר], כתב בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"א סי' כז) וכן דעת הגר"שו אויערבך (נשמת אברהם ח"א סי' עו ס"ק ט) והגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"א עמ' נה) שמותר בדברים שבקדושה.

אכן לענין כיסוי השקית והצינור, כתב בשו"ת אגרות משה (שם) שאם השקית והצינור עשויים מגומי חייבים לכסותם, וגם אם הם עשויים מפלסטיק שיתכן שהוא עדיף מגומי, מ"מ טוב לכסותם. מאידך, דעת הגר"שו אויערבך (שם) שאין צריך לכסות את השקית והצינור המחובר לה, כיון שהם נעשו לשימוש חד פעמי, וגם המי רגלים שבהם מכוסים ואין מהם ריח, ועוד שהם דומים למתכת וחוכית ואין עליהם שם של עבית [כמבואר כאן בשו"ע ס"א]. ודעת הגר"ש אלישיב (אשי ישראל פ"ב

הלכות קריאת שמע סימן פד

המשך מעמוד קטז

(11) ולענות אמן על ברכה שמברכו חבירו ולא על ברכה המחויבת, כתבו באו"ח (בוטשאטש, ס"א) והכף החיים (ס"ק יא) שמותר בבית המרחץ, שרק אמן על ברכה המחויבת אסור, מפני שנחשב כאילו אמר את כל הברכה בפיו.

(12) דין זה הוא דוקא בברכה שאינו מחויב בה, אמנם לשמוע ברכה שחייב בה ורוצה ולצאת בכך ידי חובה מדין 'שומע כעונה', כתב לעיל (סי' עה ס"ק כט) לגבי ערום, שאינו רשאי, כיון שהוא עצמו אינו יכול לברך במצב זה.

[משנ"ב שם]

יש מקמידין גם בבית אמצעי בנה⁽¹³⁾ וכו', או בחדר הפלן בשעה שאין שם בני אדם צרמים⁽¹⁴⁾ וכו', ויברך וישתה שם מעט על-מנת לשנות במקומו⁽¹⁵⁾.

(13) ולגבי פסיקת דין בבית האמצעי של מרחץ, סתם לקמן (סי' פה ס"ק טו) שמותר.

(14) בדין זה הביא לעיל (ס"ק ג) מחלוקת, וכאן סתם להתיר לצורך שתיה.

(15) ובדיעבד כשלא שתה כלל בחדר החיצון, כתב לקמן (סי' קעח ס"ק לט) שיצא ידי חובה ויכול לשנות במרחץ.

שו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"ב סי' כה) שאין להחמיר בכך כשאי אפשר באופן אחר. מאידך, הפתח הדביר (סי' צא ס"ק א) כתב שאסור. ולענין השומע ברכה מאחר ומתכוון לצאת בה ידי חובה, כתבו הב"ח (סי' קפג) והפמ"ג (שם משב"ז ס"ק ג) שאסור לו להיות בגילוי הראש, משום ש'שומע כעונה'.

ולענין מי ששגג והתפלל בראש מגולה, דעת הגר"שו אויערבך (הליכות שלמה שם ס"ט) שאינו צריך לחזור ולהתפלל, מאידך בשו"ת אגרות משה (שם ח"ד סי' מ אות יד) כתב שחוזר ומתפלל, כיון שעכ"ס בבית תיפלתם מקפידים להתפלל דוקא בראש מגולה, ולכן נחשבת התפילה בראש מגולה כתועבה, וסיים שצ"ע לדינא.

[משנ"ב שם]

וגם באגרת הרשות נכון שלא לקחת שלום עם נא"ו רק "שלום", שפצוי לזרק באשפות⁽¹⁰⁾.

(10) אך למחוק את המילה שלום, כתב לקמן (סי' פה ס"ק י) שמותר, שאין קדושה באותיות כתיבתו.

[משנ"ב ס"ק ז]

על אהרן שאמר בחוץ או באיזה בית שום ברכה⁽¹¹⁾ וכו', אכל בבית אמצעי שרי לענות⁽¹²⁾.

הלכות קריאת שמע סימן פה

המשך מעמוד 232

ובהגות חכמת שלמה על השו"ע (סי' צג ס"ג) כתב שטעם החילוק הוא, שדוקא בתפילה יש לחוש שמא יהרהר שהרי אם יהרהר יתבטל מהתפילה, ואף אם הוא אנוס, מ"מ הוא מתבטל מהתפילה ומה מועילה בכך טענת אונס, אך במרחץ הרי יזהר לא להרהר, ואם יהרהר

הלכה פסוקה, ביאר השי"ך (י"ד שם ס"ק כח) שהחילוק הוא שבתפילה אם יהיה ליבו טרוד בהלכה, לא יכוון בתפילה, ואף אם ינסה להכריח את עצמו לכיוון, זה עצמו יפריע לו לכיוון כי יהיה טרוד בכך שצריך להסיר את מחשבותיו מליבו.